

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חנוכה

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת מקץ, שבת חנוכה, כד"ל כסלו, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חנוכה

ווערן, בכללות, איינגעטיילט אין די דריי לשונות (כדלקמן);

און אין דעם גופא – בלשון רבים: „תשועות . . נסים . . נפלאות“ – ווייל די מאורעות פון ימי חנוכה זיינען כולל כו"כ עניני ישועה פון אַלערליי סוגים.

דערמיט ווערט פאַרענטפערט נאָך אַ קשיא (חזקה) בנוגע דעם זכרון פון נס חנוכה:

ביי נס פורים איז דאָך דאָ אַ חיוב צו דערמאָנען די הצלה וישועה פון המן הרשע כו" סיי ביום און סיי בלילה; משא"כ דער נצחון פון חנוכה איבער די יוונים – וואָס איז אויך געווען אַ נס (און נאָכמער – אַ נס גלוי: „מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו"כ⁵, בעת דער נס פורים איז געווען באַהאַלטן אין סדרי הטבע) – דערמאָנט מען עס בלילה נאָר אין „ועל הנסים“ וואָס מ'זאָגט אין מעריב און אין ברכת המזון;

און וויבאַלד אַז א תפילת ערבית רשות⁷, און ב) ס'איז ניטאָ קיין חיוב צו עסן פת בליל) חנוכה⁸ – קומט אויס,

א. אין דעם נוסח פון „הנרות הללו זאָגט מען דריי לשונות – „הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות“¹; דערנאָך ביים סיום פון „הנרות הללו“ זאָגט מען ווידער די זעל- בע דריי לשונות – נאָר מיט אַן אַנדער סדר²: להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך.

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז דער טעם פון דעם שינוי אינעם סדר פון די דריי לשונות?

ב. פון דעם וואָס אין „הנרות הללו“ ווערן דערמאָנט (ניט נאָר „נסידך“, נאָר) אויך „נפלאותיך“ און „ישועותיך“ – איז מוכת, אַז די מצוה פון הדלקת נר חנוכה איז אַ זכר ניט נאָר³ צום נס פון פך השמן [וואָרום דער נס פון פך השמן איז ניט אין גדר פון „ישועות“] –

נאָר אויך צו די אַלערליי סוגי ישועה וואָס דער אויבערשטער האָט באַוויזן בימים ההם בזמן הזה⁴, און וועלכע

(1) כ"ה במס' סופרים פ"כ ה"ו לפנינו. טאו"ח סתרע"ו. וכ"ה בסידור אדה"ז. ובכמה סידורים וכו' הוא בשינוי סדר, הוספות כו'. ואכ"מ.

(2) כ"ה בסידור אדה"ז [ובס' של"ה, יעב"ץ ועוד]. ובמס' סופרים שם [וכ"ה בטאו"ח שם. ובכ"מ] מקדים „נפלאותיך“ ל„נסידך“. ובכמה סידורים הוא בעוד שינוים. ואכ"מ.

(3) אף (שכמובן) זהו עיקר הזכרון הדלקת נ"ח.

(4) ראה צפע"נ הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. ועיין לשון הרמב"ם שם פ"ד הי"ב: להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודי' לו על הנסים שעשה לנו. ולהעיר משבת (כג, א): נשים חייבות בנ"ח שאף הן היו באותו הנס, וברש"י שם: ועל יד אשה נעשה הנס.

(5) מגילה ד, א. רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג. טשו"ע או"ח סתרפ"ז ס"א.

(6) נוסח „ועל הנסים“ דחנוכה.

(7) ברכות כז, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ו. טאו"ח ר"ס רלה. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס פט.

(8) כי גם את"ל שיש חיוב משתה ושמחה, וגם חיוב לעשות סעודה* – הרי אין החיוב דוקא בליל חנוכה.

(* ראה מרדכי הובא בדרכי משה או"ח סתר"ע. ב"ח שם. יש"ש לב"ק פ"ז סל"ז. ועוד. וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך.

איז דער ערשטער צו אַרויסרופן ביים מענטשן דעם ענין ההודי' והילול צום אויבערשטן, דערנאָך – דער סוג פון „נפלאות“ און ערשט נאָכדעם דער סוג פון „תשועות“.

ד. והביאור: דער חילוק אין תוכן צווישן תשועות, נסים און נפלאות:

ווען איינער פירט אַ מלחמה קעגן אַ צווייטן, וועמענס כחות זיינען בערך (לויטן סך הכל פון כמות און איכות) צוזאַמען¹² צו זיינע, דאַרף ער (אויך) אַנקומען צו ישועת ה' אַז ער זאָל מנצח זיין, וואָרום ע"פ טבע איז אַמאָל איין צד גובר און אַמאָל דער צווייטער – אָבער דער נצחון ותשועה איז אין אַן אופן וואָס זעט אויס ווי אַן ענין טבעי, און ניט קיין נס וואָס איז העכער פון טבע, ווייל ע"פ טבע קען ער מנצח זיין אַזוי ווי דער צווייטער.

נס איז אַ ישועה והצלה וואָס איז העכער¹³ פון טבע, היפך פון גדרי העולם; ולדוגמא: אַ נצחון המלחמה אין אַן אופן, ווען ס'איז מנצח דער צד וואָס איז אַ סך, אָדער שלא בערך שוואַכער פון צווייטן, אַזוי אַז אין דרך הטבע קען ער די מלחמה ניט געווינען – אַזאַ נצחון איז אַ נס, למעלה מהטבע.

נפלאות זיינען אַזעלכע ענינים וואָס רופן אַרויס אַ „וואונדער“ ביי דעם וואָס זעט זיי. זיי זיינען ניט קיין קלאַרע נסים וואָרעם מען קען זיי ערקלערן אַלס פאַסירונגען בדרך הטבע, אָבער דאָך איז אַזאַ פאַסירונג אַפגעטיילט און אויסגעטיילט¹⁴ פון דער הנהגה הרגילה

אַז ס'איז ניטאָ קיין חיוב הכרחי צו דערמאָנען דעם נס פון נצחון המלחמה בליל חנוכה.

עפ"י הנ"ל איז עס פאַרענטפערט ב"פ שטות: הדלקת נרות חנוכה איז אַ זכרון (ניט נאָר אויף דעם נס פון פך השמן, נאָר אויך) אויף אַלע נסים פון ימי חנוכה;

און ווי מען געפינט¹⁵, אַז איינער פון די וועגן צו אויסדריקן זכרון והלל צום אויבערשטן איז דורך אַנצינדן נרות¹¹.

ג. דאָס איז אויך דער טעם אויפן שינוי הסדר פון די דריי לשונות אין „הנרות הללו“:

אין אָנהויב רעדט זיך וועגן די דריי סוגי הצלה וישועה וכו', „שעשית לאבותי ונו בימים ההם“ – און דעריבער שטייען זיי אין דעם סדר: „על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות“, ווייל אַזוי איז געווען דער סדר המאורעות – פריער „תשועות“, דערנאָך „נסים“ און נאָכדעם „נפלאות“;

משא"כ ביים סיום פון „הנרות הללו“ רעדט זיך וועגן די דריי סוגים ווי זיי רופן אַרויס ביי אונז דעם הרגש „ההודות ולהלל לשמך הגדול“ – און אין דעם איז זייער סדר אַנדערש: דער סוג „נסים“

9) ובפרט שאם לא אמר ועל הנסים בתפלה או ברהמ"ז – אין מחזירין אותו (טוש"ע או"ח סתרפ"ב ס"א. וראה שו"ת צ"צ שער המילואים ס"א).

10) ראה סנהדרין לב, ב בתוד"ה קול. ובתרגום ירמ"י כה, י: דמשבחין בניהור בוצין.

וראה לקמן ע' 534 (ובארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 236 ואילך). ש"ל שהכוונה ב"הדליקו נרות בחצרות קדש" (נוסח ועל הנסים) היא לנרות של שמחה וכבוד השכינה – ע"ד נרות דשמחת בית השואבה בעזרת נשים (סוכה נא, א) ונרות ביהכניס (ברכות נג, א. טוש"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ד) – שכל אלו אין מקומם בהיכל. 11) ומה שקבעו לשבת על הנס דנצחון המלחמה כו"ע" נרות – הוא בכדי שיוכלל גם הנס דפך.

12) ראה פרש"י לך יד, ט.

13) ראה פרש"י חוקת כא, ת.

14) ראה פרש"י וראא ת, יח. ולהעיר ממרז"ל

(גדה לא, א) דעל סוג הנסים ש, אפילו בעל הנס

און דעריבער רופט ער אַרויס אַ „וואונ-
דער“ – ס'איז אַן ענין נפלא.

[און ווי מען געפינט ביי דער גאולה
פון אַלטן רבי'ן ביי'ט כסלו, אַז ער האָט
געשריבן¹⁵ אויף דעם „הפליא כו' לעשות
בארץ“: די גאולה פון י"ט כסלו איז
געקומען דורך די שרים און געווען
פאַרבונדן מיט כו"כ השתדלות וכו' –
אַבער צוזאַמען דערמיט איז עס געווען
כלל וכלל ניט קיין הנהגות רגילות, נאָר
אַ פלא'דיקע זאַך, „הפליא“¹⁶.

ה. די דריי סוגי הצלה וישועת ה'
זיינען געווען „בימים ההם“ בימי חנוכה
– און על הסדר: פריער תשועות, דער-
נאָך נסים, און דערנאָך – נפלאות.

דער אָנהויב פון דעם נצחון החשמו-
נאים איז געווען גלייך אין זייער שטאַט
מודיעין (וואו מתתיהו ובניו האָבן זיך
געפונען); די יוונים האָבן דאָרט גע-
וואָלט מקריב זיין אַ ד"א און די חשמו-
נאים האָבן זיך געשטעלט אַנגעגן זיי
און זיי באַזיגט¹⁷ –

אין דעם¹⁸ איז געווען אַ ישועה, אַבער
ניט קיין נס גלוי און ניט קיין פלא גלוי.
וואָרום אין מודיעין איז ניט געווען קיין
גרויסער מספר פון יוונים.

דערנאָך האָבן די אידן מלחמה גע-
האַלטן קעגן אַ גאָר גרויסן צבא פון
יוונים, וואָס אַנטיוכס האָט אַריינגע-
שיקט¹⁹ – גאָר אַ סך מער ווי דער מספר
פון די אידישע אנשי חיל, און ס'איז
געשען אַ נס גלוי, שלמעלה מן הטבע:
מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד
מעטים – די אידן האָבן מנצח געווען.

אינו מכיר" בו נאמר (תהלים עב, יח) „עושה
נפלאות לבדו“. וראה לקמן הערה 16, 36.
(15) במכתבו הידוע – נדפס במגילת י"ט כסלו
(קה"ת תשי"ב) ע' 22. אג"ק שלו סל"ח. ס'
התולדות אדה"ז ע' ריח (בהוצאת תשמ"ו – ח"ג
ע' 720). ובכ"מ. וראה לעיל ע' 285 ואילך.
(16) עוד סוג יש לומר ב„נפלאות“ – שהוא
מופרש ומובדל גם מנסים, ע"ד משנ"ת (אוה"ת
למיכה ע' תפ"ז) בפ"י „כימי צאתך מאמ"צ אראנו
נפלאות" שגם בערך נסים דיצי"מ הם נפלאות,
ענין דנס בתוך נס (שבת צז, א. ושי"ג). הקב"ה נסו
של משה שהוא נסם של ישראל (ב"ר פנ"ט, ה.
וראה שמו"ר ס"פ בשלח),

דנסים סתם יש להם אחיזה בטבע, כמו נצחון
המלחמה באופן ד„מסרת גבורים ביד חלשים“,
שהי' ע"י מלחמה טבעיית; ו„נפלאות“ הם נסים
שהם היפך הטבע לגמרי מבלי שום אחיזה בטבע
(ראה שער האמונה פט"ו – ל, ב – אבל עצ"ע
אם נחית שם לחילוק זה או רק לחילוק הכללי
דמלוּבש בטבע או לא). וראה לעיל שם.

ובנס דפך השמן – אולי י"ל דתלוי בשני
הפירושים באפנונ** (א) נתוסף כמות השמן (וכמו
שמצינו באסוך דנס אלישע (מ"ב ד, ב ואילך)),
וכן מפורש במדרש מעשה חנוכה. (אבל ראה ב"י
חאו"ח ס' עתר וט"ז וכו' – שלא הזכירו מדרש
זה). (ב) נשתנה איכות השמן ודלק לאט לאט.
וראה לקמן הערה 26.

(17) יוסיפון פ"ב. (ראה ס' החשמונאים א
קאפיטל ב – אבל לע"ע לא מצאתים מוזכרים
בספרי פוסקי ישראל (מלבד פעם א' בס' בה"ג
הל' סופרים – אף שזנברו בסה"ד וכו'). מובא בס'
מאור עינים, אבל ידוע היחס לספר זה. ואכ"מ).

(18) וכן כל הנצחונות בירושלים וכו' עד
המלחמה הגדולה כו' – מגילת אנטיוכס (נדפסה
בכמה סידורים ומחזורים דקהלות ספרדיות,
וקראו אותה כו') ומדרש חנוכה.

(19) ראה מגילת אנטיוכס. מדרש חנוכה. ובכ"מ.

(* ובערך „נפלאות“ – נק' זה נס המלוּבש בטבע
(ראה שער האמונה פט"ו (א, ל): נסים שנעשו בדרך
הטבע . . . וכנס דחנכה ע"י מלחמה). וראה חזא"ג
מהר"ל שבת כא, ב. ס"ז או"ח סעתי"ר סק"ג.

ולעזיר מהאופנים במלחמה: (א) מלחמת מדין;
החלצו גו' אנשים לצבא גו' וביחד עם זה, וזל
נפקד ממנו איש" (מסות לא, ג"ז. שם, מט), היינו
מלחמה אבל נצחון שלא ע"פ טבע כלל (משא"כ
בהמלחמות דחנכה שנהרגו כו"כ מבנ"י); (ב) כיבוש
יריחו ע"י יהושע, שלאחרי נפילת החומה באופן נסי
שאינו מלוּבש בטבע כלל – „ויעל העם גו' ויחרימו
גו' לפי חרבי" (יהושע ו, כ"בא). ואכ"מ.

(**) ראה לעיל ע' 184 ואילך.

[דערנאָך איז געווען נאָך אַ נס²⁷ – שהדליקו בו ח' ימים, ווי אויך נאָך ישועות ונפלאות].

ו. דער סדר – תשועות נסים און נפלאות – איז ווען מ'רעדט וועגן זיי בשייכות צו דעם סדר בזמן פון די מאורעות, בימים ההם; בשעת עס רעדט זיך אָבער וועגן „להודות ולהלל לשמך הגדול“ לאחר זה – איז דער סדר:

צום אַלעם ערשטן איז מען מודה ומהלל דעם אויבערשטן אויף „נסים“, וואָס אין דעם דערקענען אַלע אַז דאָס קומט פון אויבערשטן;

דערנאָך איז מען זיך מתבונן ביז מען דערקענט דעם אמת'ן גדר פון כו"כ פאָסירונגען אַז זיי זיינען „נפלאותיך“

כאָטש אַז הרוצה לטעות יטעה – אַז זיי זיינען פאָסירונגען בדרכי הטבע

און מען דאַנקט און לויבט דעם אויבערשטן פאַר זיי.

און דערנאָך קומט מען צו דער הכרה, אַז אפילו על ישועותיך – וועלכע זיינען ניט קיין נס און אפילו ניט קיין נפלאות, נאָר אין גדרי הטבע – דאַרף מען אויך דאַנקען און לויבן דעם אויבערשטן. וואָרום – „לה' הישועה“, טבע אַליין איז למעלה מן הטבע, ובמילא דאַרף אויך אַ ישועה אַרויסרופן אַ הודאה והילול²⁸.

27) ומובן שגם זה נכלל בנוסח „הנרות הללו“ – והוא באומרו „נסים“ (גלויים שלמעלה מהטבע) לשון רבים (כנ"ל סעיף ב'). אלא שמונה ג' הסוגים כסדר שאירעו לראשונה, וכמו שהוא בנוגע לתשועות ונפלאות. וק"ל. וראה הערה הקודמת. ולהעיר ממאירי הנ"ל (וראה פ"ח א"ח סתע"ר) דס"ל דלילה הראשונה דחנוכה לא שייך להגם של שמן שדלק ח' ימים. 28) להעיר מיהל אור ע' קנדה.

נאָכן נצחון המלחמה זיינען די חשמו"ר נאים אַריין אין בית המקדש און האָבן געזען אַז ס'איז ניטאָ קיין שמן טהור פאַר הדלקת המנורה, ווייל די יוונים האָבן מטמא געווען „כל השמנים שבהיכל“, ביז זיי האָבן געפונען „פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול“²⁰. און דאָס (וואָס מ'האָט געפונען דעם פך שמן) איז טאַקע ניט קיין נס גלוי

[און אַז מען וויל זיך איינשפאַרן קען מען זאָגן אַז ס'איז געווען אַן ענין טבעי, אַז דעם פך שמן האָבן די יוונים ניט באַמערקט²¹ צו מטמא זיין; ובפרט לדעת התוספות²² אַז מ'מוז זאָגן „שהי' מונח בחותם בקרקע“, אַ דבר בלתי רגיל כלל ובפרט אַז עס איז געווען אַ לשכת השמנים²³, האָבן די יוונים ניט גערטאַכט צו זוכן דאָרט²⁴. (ועפ"ז יומתק די ודאות אַז דער שמן איז טהור און די יוונים האָבן עס ניט מטמא געווען דורך „היסט“)].

אָבער דאָך איז עס אַ דבר פלא²⁵ (נפלאות²⁶): אַלע שמנים האָבן די יוונים מטמא געווען, און דער איין פך איז (געווען באַהאַלטן בקרקע!) און געבליבן גאַנץ, ניט אַנגערייט!

20) שבת כא, ב.

21) ראה שבת שם: בהצנע כו'.

22) שבת שם ד"ה שהי'.

23) מדות פ"ה מ"ה.

24) ראה ב"מ מב, א: כספים אין להם שמירה אלא בקרקע כו' והאינא (לאחרי זמן שמואל) כו'.

25) ובמאירי (שבת כא, ב) דלילה הראשונה מברכין על הגאולה ועל הודאת מצייאת פך השמן. ובשערי אורה (ד"ה כתיב כי אתה פי"ז) דעיקר הנס שמצאו פך א' כו', עיי"ש.

26) ולהפירוש דב, נפלאות" יש סוג שלמעלה מנסים, שאין להן אחיזה בטבע (ראה לעיל הערה 16) – י"ל, שהכוונה ב„נפלאותיך“ היא להגם דפך השמן (ראה הערה הנ"ל).

ז. א טיפערער ענין אין דעם:

ח. עס רעדט זיך אין חסידות³⁴, אַז דוקא אין דעם מטה מטה ביותר זאָגט זיך אַרויס דער גבוה גבוה ביותר. און עד"ז אויך אין ענין הנסים: די נסים וואָס זיינען מלובש אין טבע האָבן אַ העכערן שורש ווי די נסים גלויים³⁵, און טבע אַליין האָט נאָך אַ העכערן שורש³⁶.

נסים גלויים נעמען זיך פון גילויים, וואָס זיינען מוגבל אין דעם קו פון „גילוי“ – דער נס מוז זיך זען בגילוי; נסים המלובשים בטבע נעמען זיך פון אַן אור וואָס איז העכער פון גילוי, און דעריבער זיינען די נסים אָנגעטאָן אין לבוש פון טבע.

אַבער פונדעסטוועגן, וויבאַלד דער „לבוש“ איז אין אַן אופן וואָס רופט אַרויס אַ „וואונדער“ („נפלאות“) ביי דעם וואָס זעט עס, ביז אַז „נראה בחוש“ ווי דאָס איז „רק למעלה מהטבע“³⁷ – איז פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס איז פון אַן אור וואָס איז עכ"פּ בגדר גילוי.

דוקא דער ענין פון „תשועות“, וועלכע זיינען אָנגעטאָן אין טבע גופא, נעמט זיך פון עצמות וואָס איז נישט בגדר גילוי כלל, ובמילא טוט זיך אויף די ישועה (שלמעלה מהטבע, וואָס קומט פון דעם אויבערשטן אַליין) אין אַן אופן

ביי אידן איז די השפעת החיות לכתחילה פון בחי אלקות וואָס איז למעלה מהטבע, מער נישט וואָס די השפעה טוט זיך אָן אין אַ לבוש פון טבע; דאָס הייסט, אַז נוסף אויף דעם וואָס הנהגת הטבע בכלל איז אויך אַ הנהגה אלקית, ובמילא איז, באמתתה, איז זי למעלה מן הטבע (ווי וועלט טייטשט טבע) – איז אויך דאָס (טבע) ביי אידן נאָר אַ חיצוניות'דיקער לבוש אויף דער הנהגה נסית²⁹, מיט וועלכער דער אויבערשטער פירט אָן מיט אידן.

ובמילא, דער וואָס האָט „ליכטיקע“ אויגן, דערזעט ער דעם אמת, אַז דאָס איז מלכתחילה אַן ענין נסי, אַזוי, אַז דער „לבוש“ פון טבע האָט גאָר קיין תפיסת מקום נישט ביי אים³⁰.

און ווי גערעדט פיל מאָל³¹ וועגן דעם פירוש פון מאמר חז"ל³², „מאמין בחי העולמים וזורע“: די חוקי הטבע (וואָס דער אויבערשטער האָט איינגעשטעלט – „זרע וקציר גו' לא ישבותו“³³) זיינען ביי אידן נישט די סיבה אמתית אַף זייער זריעה; די אמת'ע סיבה צו דער צמיחה, און דערפאַר איז ער זורע, איז ווייל ער איז „מאמין בחי העולמים“.

34) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. ובכ"מ.

35) ראה תו"א מג"א צג, א. שם ג"ד, ק. א. וראה בארוכה ד"ה כימי צאתך תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ה ע' שה).

36) כמובן מהכלל הנ"ל דכל הגבוה ביותר כו'. ולהעיר, הדגסים שאין בעל הנס מכיר בנסו (שהם מלובשים בטבע ממש – ראה יהל אור שם) – עליהם נאמר „עושה נפלאות לבדו“ (נסמן לעיל הערה 14) – שנמשכים מבחי' לבדו, עצמותו ומהותו ית' (ראה יהל אור שם סק"ט. ובארוכה ד"ה כימי צאתך הנ"ל).

37) לשון התו"א שם (ק), א. ועד"ז שם צג, רע"ד) – לענין נס פורים. וראה יהל אור שם.

29) ראה המשך תער"ב פרק פח בסופו: דנשי" למטה .. ההנהגה עמהם אינו ע"פ טבע כ"א משם הוי' שלמעלה מהטבע ובזה יש ב' אופנים כו', עיי"ש.

30) ראה בארוכה בכ"ז – לקו"ש חט"ז ע' 176 ואילך. וש"נ.

31) לקו"ש ח"א ע' 216. ע' 240. ח"ח ע' 295.

32) ירושלמי* הובא בתוד"ה אמונת – שבת

לא, א. מדרש תהלים מזמור יט. במדבר"ר פי"ג, טז.

33) נח ח, כב.

(* במהר"ץ חיות (אמרי בינה ט"ו ב) – שבירושלמי לפנינו ליתא.

לשמך הגדול) על נסיך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך":

פריער קומט דער הודאה והילול³⁹ בשייכות צו גילויים – וואָס פון זיי ווערן נמשך „נסיך“; דערנאָך – בשייכות צום אור שלמעלה מגילוי – „ועל נפלאות־תיך“; און דערנאָך קומט מען צו צום הודאה והילול „לשמך הגדול“⁴⁰, בעיקר דורך „ישועותיך“.

(משיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, תשכ"ד)

(39) „ל' שבח וגם לשון בהילו נרו כו' הארה בבחי' גילוי כו'“ (תו"א סד"ה בכ"ה בכסלו. ובכ"מ).

(40) ראה תו"א ר"פ שמות. תו"ח ואוה"ת שם.

ווי עס וואָלט זיך געפירט בדרך הטבע מממש³⁸.

און דאָס איז אויך דער סדר פון די דריי ענינים – „(להודות ולהלל

38) ולהעיר שנ"ח זמנם משתשקע החמה – ענינם להאיר את החושך דוקא (תו"א סד"ה רני ושמחי. סד"ה נ"ח. שערי אורה סד"ה בכ"ה בכסלו. סודר ערה, ב"ג. ד"ה נ"ח תרמ"ג. ובכ"מ), בחי' „הוי' יגיה חשכי“ (תו"א ושערי אורה ד"ה (כתיב) כי אתה נרי').

וי"ל שלכן בחר אדה"ז בנוסח [שמקדים „נסיך“ ל„נפלאותיך“ (ראה לעיל הערה 2), ובמילא –] ש„נפלאות“ הן למטה מנסיים, ושייכות לטבע (כו"ל סעיף ד'ו) – כי עיקר הענין דחנוכה הוא להאיר את (חושך) הטבע.

